

УДК 811.118`25:376.75

Четвертак Є. О.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОБРАЗ «ЧУЖОГО» В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Однією з провідних культурних констант, які формують картину світу людини є бінарні опозиції: «день-ніч», «вогонь-вода», «добро-зло», «свій-чужий». Саме остання бінарна опозиція є об'єктом уваги багатьох дослідників в області філософії, соціології, психології та лінгвістики (Леві-Стросс, Ю. М. Лотман, О. Б. Пеньковський, О. О. Селіванова, Ю. С. Степанов, В. М. Топоров, О. М. Трубачов, Т. В. Цив'ян, А. К. Байбурін та ін.).

Для сучасних мультикультурних та мультинаціональних суспільств проблема етнонаціонального самовизначення постає особливо гостро, що зумовлено не тільки процесами глобалізації, космополітизації, еміграції та іміграції, але й тим фактом, що культурно-національні надбання держави набувають першорядного значення у системі цінностей людини ХХІ століття. Дихотомію «свій-чужий» науковці розглядають як одну з фундаментальних бінарних опозицій, яка лежить в основі формування національної і соціальної ідентичності з одного боку і характеризує специфіку міжкультурних взаємовідносин з іншого. Отже, вищезазначена опозиція є базовою константою формування національної та етнічної ідентичностей будь-якої держави або етносу. Мета статі полягає у з'ясуванні образу «чужого» у політичному дискурсі США. Опозиція «свій-чужий», як і будь-яка інша

бінарна опозиція, є архетипною та стереотипною. Вона пов'язана із неприйняттям особливостей поведінки людей іншого етносу або національності. В основі цього процесу знаходиться одна з базових потреб людини – прагнення до уподібнення. Індивід виокремлює «своїх», на яких він прагне бути схожим, та «чужих», які є антиподом уподобань та прагнень. Запрограмована негативна оцінка дій чужого свідчить про процес стереотипізації, в результаті якого за представниками чужої спільноти закріплюються певні риси, тобто створюється стереотип. Традиційною реакцією на «чужого» є агресія, через те, що за своєю природою, навіть, на підсвідомому рівні, людина сприймає своє, як позитивне, а чуже, як те, що становить загрозу, тобто апріорі негативне.

На противагу традиційній бінарній опозиції у сучасній науці застосовується модель триади «свій-гість-чужий», де перерозподіляється наповнення компонентів. В протиставлення вводиться третій компонент «гість», який виступає медіатором між «своїм» та «чужим». На «гостя» не поширюється ворожа неприязнь, але він не є абсолютно позитивним, яким є компонент «свій». Схожої думки дотримується М. Н. Рассоха, який розглядає опозицію «ми-вони-чужі», яка базується на протиставленні «ми-вони», а у разі неприязні та агресії «вони» стають «чужими».

Бінарне протиставлення «свій-чужий» виступає однією з базових структур, які функціонують у ідеологічному дискурсі. Його основною метою є маніпуляція громадською думкою заради здійснення впливу на суспільство взагалі і окрему особистість зокрема. Реалізація опозиції «свій-чужий» набуває широкого розповсюдження у політичному дискурсі США. Це пов'язано з тим, що, по-перше, Америка займає лідируючу позицію у світі як у сфері економіки так і воєнного озброєння, через що представляє загрозу для багатьох держав. По-друге, США є «плавильним казаном» багатьох націй, етносів та культур, що також актуалізує проблему розмежування «свого» та «чужого». Образ «чужого», який є актуальним для Америки, змінювався впродовж історії. Наприклад, у другій половині ХХ ст. головним ворогом для США виступала СРСР, а після трагічних подій 11 вересня 2001 року, почалася епоха боротьби з ісламським тероризмом. Отже, проекцією опозиції «свій-чужий» виступає протиставлення «Захід-Схід». З іншого боку, можна з впевненістю сказати, що такі держави як Китай та Росія виступають проекцією елементу трихотомії «вони» або «гість». Ці держави є конкурентами США в економічних та науково-технічних наробках, але на теперішній час не несуть прямої загрози для Америки. Отже, формування національної ідентичності, як і будь-якої іншої форми ідентичності, можливе тільки за умов соціалізації. Слід розрізняти поняття етнічної та національної ідентичності, які є майже тотожними, але останнє визначається не тільки генетичними та географічними чинниками, але й політичними. Національна

ідентичність є більш ширшим поняттям, що охоплює етнічне самоусвідомлення та ідентифікацію індивіда з певним політичним утворенням. Національна ідентичність формується, змінюється та актуалізується у мові, яка є універсальним засобом самоусвідомлення індивіда як представника певної етнонаціональної групи. Світоглядні та аксіологічні засади, що домінують у суспільстві, зазвичай штучно нав'язуються через структури влади. Національна ідентичність як соціальний конструкт також актуалізується у дискурсі суспільних та політичних діячів.